

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky		
Bojový řád jednotek požární ochrany – taktické postupy zásahu		
<i>Název:</i>		9
Posttraumatická péče hasičům a psychosociální pomoc osobám zasažených mimořádnou událostí	Metodický list číslo	Ob
	<i>Vydáno dne: 2. prosince 2011</i>	<i>Stran: 6</i>

I.

Charakteristika

- 1) Při řešení mimořádné události je vždy třeba brát v potaz psychosociální dopady na osoby zasažené mimořádnou událostí a na záchranáře. Potřeba poskytnutí psychosociální pomoci není závislá pouze na závažnosti situace a počtu zasažených, ale vždy je třeba zvážit aktuální stav jednotlivce a jeho potřeby a reakce na danou událost.
- 2) Posttraumatickou péčí hasičům po zásahu se rozumí péče poskytnutá hasiči, který v souvislosti s plněním úkolů prožil traumatizující událost, která může negativně ovlivnit jeho další výkon služby. Cílem je redukovat tzv. náraz události a poskytovat péči k omezení negativních dopadů na psychiku zasaženého a k možnosti vzniku posttraumatické stresové poruchy.
- 3) Psychosociální pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí (dále jen „zasaženým osobám“) se rozumí:
 - a) činnost v rámci humanitární pomoci a nouzového přežití,
 - b) naplňování zjištěných potřeb v oblasti tělesné, duševní, duchovní a sociální, a to v souladu s hodnotami zasažených,
 - c) z hlediska času - první psychická pomoc (krátkodobá pomoc v době trvání mimořádné události a několik dní poté), střednědobá pomoc (přibližně 5 dní až 3 měsíce po mimořádné události), dlouhodobá pomoc (od 3 měsíců po mimořádné události dále).
- 4) Zasaženými osobami jsou:
 - a) přímí účastníci mimořádné události, mezi zvláště ohrožené skupiny patří zejména
 - i) děti,
 - ii) staří lidé,
 - iii) lidé trpící materiální nouzí ohrožující jejich přežití,
 - iv) lidé se zdravotním či duševním postižením,
 - v) lidé žijící v kolektivních zařízeních nebo osamoceně,
 - vi) lidé prožívající současně jiné trauma,
 - vii) lidé s psychotraumatem v osobní historii,
 - b) osoby blízké zasaženým osobám (nemusí být přímo na místě mimořádné události),
 - c) svědci mimořádné události,
 - d) v některých případech i poskytovatelé pomoci.
- 5) Místo pomoci:
 - a) psychosociální pomoc může být vzhledem ke své povaze a časovému horizontu poskytována nejen na místě mimořádné události, ale i jinde,
 - b) volba místa vychází z aktuálních potřeb zasažených osob.

- 6) V rámci záchranných a likvidačních prací se poskytuje první psychická pomoc a krátkodobá psychosociální pomoc, během které se navazuje spolupráce s obcemi, místními organizacemi a nestátními neziskovými organizacemi (dále jen „NNO“). Obce, místní organizace a NNO následně pokračují v nabízení střednědobé a dlouhodobé pomoci.
- 7) Psychosociální pomoc v rámci záchranných a likvidačních prací organizuje na místě zásahu velitel zásahu. Pokud využívá odborného pracovníka pro uvedenou oblast, začleňuje ho do štábu velitele zásahu, popř. jako pomocníka velitele zásahu.
- 8) Psychosociální pomoc se poskytuje jak při mimořádné události menšího rozsahu (individuální neštěstí), tak při velkých mimořádných událostech.
- 9) Při velkých mimořádných událostech se psychosociální pomoc koordinuje pro více míst zásahů prostřednictvím **koordinátora psychosociální pomoci IZS** (dále jen „koordinátor“), který je členem štábu HZS kraje a krizového štábu kraje pro plnění úkolů ochrany obyvatelstva.
- 10) Pro průzkum potřeb velkého počtu zasažených osob v oblasti sociální při velkých mimořádných událostech je možné využít dotazník uvedený v příloze č. 1. Výsledky z uvedeného průzkumu jsou podkladem pro koordinaci opatření k humanitární pomoci v rámci nouzového přežití obyvatelstva, slouží jak veliteli zásahu a HZS kraje, tak krizovým štábům pro oblast ochrany obyvatelstva a také pro NNO pro jejich zaměření psychosociální pomoci v střednědobém a dlouhodobém horizontu.

II.

Úkoly a postup činnosti

- 11) Při záchranných a likvidačních pracích hasiči dbají na zachování a podporu lidské důstojnosti, a proto přistupují s úctou i respektem k hodnotám, potřebám a projevům osob zasažených mimořádnou událostí.
- 12) Při průzkumu na místě zásahu se zjišťují poznatky také se zaměřením na potřeby osob zasažených mimořádnou událostí v oblasti tělesné, duševní, duchovní a sociální a je na ně reagováno v souladu s jejich hodnotami.
- 13) Zasaženým osobám hasiči poskytují **první psychickou pomoc** s cílem stabilizace zasaženého člověka, která především spočívá v
 - a) naplnění základních lidských potřeb (tekutiny, teplo, fyzická pohoda, apod.),
 - b) zajištění klidného a bezpečného místa (např. autobus, kontejner nouzového přežití),
 - c) uspokojení potřeby nezbytné informovanosti.
- 14) Podle charakteru mimořádné události a konkrétní situace na místě zásahu velitel zásahu při poskytování psychosociální pomoci:
 - a) určí některého hasiče pro první psychickou pomoc zasaženým osobám. Určený hasič jedná se zasaženou osobou i s ohledem na případnou návaznost na další pomoc a spolupráci (tj. rodina, psycholog nebo člen týmu posttraumatické péče, jiné subjekty poskytující psychosociální pomoc). V příloze č. 2 jsou uvedeny základní pravidla jednání při poskytování první psychické pomoci,
 - b) dle vývoje situace a vznikajících potřeb dále zajistí
 - i) vhodné osoby na místě události, sousedé (lze uplatnit osobní a věcnou pomoc), rodina nebo jiné složky IZS (zdravotnická záchranná služba a policie),
 - ii) zapojení orgánů obce do psychosociální pomoci,

- iii) ostatní členy jednotky nebo další příslušníky HZS kraje nezařazené v jednotce,
 - iv) členy týmu posttraumatické péče,
 - v) psychologa HZS kraje nebo psychologa jiné složky IZS,
 - vi) spolupracující NNO a ostatní subjekty v oblasti psychosociální pomoci.
- 15) Velitel zásahu a velitel jednotky je oprávněn rozhodnout o předání pomůcek pro snížení akutního stresu u zasažených osob, zejména dětí (např. hračka).
- 16) Velitel jednotky provede záznam o poskytnutí psychosociální pomoci do Zprávy o zásahu.
- 17) Velitel zásahu nebo jednotky vyhodnotí také potřebu posttraumatické péče pro zasahující; při tom spolupracuje s psychologem HZS kraje.

Činnost psychologa HZS kraje při poskytování psychosociální pomoci

- 18) Psycholog HZS kraje na místě zásahu:
- a) u zasažených osob podporuje jejich vlastní zdroje ke zvládnutí situace, tzn. poskytuje první psychickou pomoc, případně vykonává další odborné činnosti (např. krizovou intervenci),
 - b) po dohodě s velitelem zásahu spolupracuje s dalšími subjekty, případně zajišťuje koordinaci psychosociální pomoci,
 - c) předává informace o zjištěných materiálních potřebách zasažených osob veliteli zásahu, popř. štábu HZS kraje, orgánům obcí, krizovému štábu kraje pro plnění úkolů ochrany obyvatelstva.
- 19) Psycholog HZS kraje v rámci koordinace psychosociální pomoci na úrovni štábu HZS kraje:
- a) podněcuje spolupráci v rámci prvních občanských pomoci,
 - b) nabízí a zprostředkovává osobám zasaženým psychosociální pomoc ve vazbě na příslušníky HZS kraje na úseku ochrany obyvatelstva,
 - c) organizuje součinnost poskytovatelů psychosociální pomoci v průběhu záchranných a likvidačních prací ve vazbě na štáb HZS kraje,
 - d) řeší návaznou psychosociální pomoc (po ukončení zásahu) ve spolupráci s obcemi a organizacemi (případně jednotlivci) v oblasti poskytování psychosociální pomoci.

Koordinace a odpovědnosti v činnostech v oblasti psychosociální pomoci při velké mimořádné události

- 20) Koordinace a odpovědnosti v činnostech v oblasti psychosociální pomoci při velké mimořádné události se provádí zpravidla:
- a) ve fázi poskytování krátkodobé psychosociální pomoci v době trvání mimořádné události. Úkolem koordinátora, zpravidla psychologa HZS kraje, je vytvořit podmínky pro to, aby se různí poskytovatelé psychosociální pomoci z různých organizací (HZS kraje, NNO, obce, jednotlivci) dohodli a mohli spolupracovat ve smyslu vydaných standardů¹.
 - b) ve střednědobé a dlouhodobé fázi poskytování psychosociální pomoci se předává koordinace psychosociální pomoci jiným subjektům, např. zástupcům obce, zástupcům NNO.

¹ Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce, Praha 2010, MV-generální ředitelství HZS ČR.

- 21) Koordinátor iniciuje první setkání všech možných poskytovatelů psychosociální pomoci. Koordinační schůzka je součástí činnosti práce štábu HZS kraje nebo krizového štábu kraje, popř. krizového štábu obce s rozšířenou působností.
- 22) Na setkání se poskytovatelé psychosociální pomoci dohodnou na:
 - a) společném postupu,
 - b) rozdělení činností,
 - c) místě působení,
 - d) systému předávání informací,
 - e) spolupráci s příslušným krizovým štábem nebo štábem HZS kraje,
 - f) způsobu vyhodnocení potřeb psychosociální pomoci.

III.

Očekávané zvláštnosti

- 23) Při poskytování psychosociální pomoci se mohou vyskytnout následující komplikace:
 - a) stresová reakce zasažených osob,
 - b) cizinci – jazyková bariéra,
 - c) agresivita vůči poskytovatelům psychosociální pomoci,
 - d) specifika etnických a kulturních menšin,
 - e) nedostatek poskytovatelů psychosociální pomoci,
 - f) souběh potřeby psychosociální pomoci s jinými problémy.

Monitorovací dotazník při živelních pohromách

Identifikační údaje

Obec:		PSČ:	
Ulice:		Č. p.:	
Příjmení:		Jméno:	
Telefon:		Sociální situace:	Samoživitel(ka)
Počet obyvatel domácnosti:			Rodina s malými dětmi
			Důchodce

Stav objektu před mimořádnou událostí

Objekt sloužil k trvalému bydlení	Objekt pojištěn
Přibližné stáří objektu	Riziková skladba zdiva
Provedeny izolace proti zemní vlhkosti	Riziková skladba podlah

Stav poškození

Objekt je určen k demolici	Počet poškozených oken
Zaplaven obytný prostor	Počet poškozených dveří
Výška vlhkosti v obytných prostorech (m)	Poškozeno technicko-bezpečnostní zařízení
Plocha zaplavených podlah v obytné části (m ²)	Délka setrvání vody (dny)
Množství naplavenin v interiéru	Zaplaven sklepní prostor
Množství naplavenin v exteriéru	Ze sklepních prostor bylo nutné odčerpát vodu
Znečištění (poškození) studny (zdroj pitné vody)	

Požadavky na výpomoc

Manuální pomoc dobrovolníků při úklidu	Oklepání omítky – příprava na sanační opatření
Oplach stěn a podlah WAP (i s čerpadlem)	Zápůjčka elektrocentrály
Čerpání vody kalovým čerpadlem	Zapůjčení vysoušeče včetně zaškolení obsluhy
Odstranění naplavených dřevin motorovou pilou	
Odstranění poškozených železných konstrukcí	

Požadavek na humanitární a psychosociální pomoc

Balená voda	Odborná informace k sanaci zavlhlého zdiva
Požadavek na ubytování lidí	Nábytek
Náhradní oděv	Pračka
Náhradní obuv	Lednice
Čistící prostředky	Sporák
Peřiny, ložní prádlo	Pomoc odborníka (psycholog, právník, soc. pracovník aj.)
Sanace studny včetně certifikátu o kvalitě vody	

Další informace

--

Zapsal		Datum		Podpis	
--------	--	-------	--	--------	--

Kroky první psychické pomoci - co teď hned můžu udělat?

Cílem první psychické pomoci je stabilizace psychického stavu tak, aby se situace pro zasaženého již nezhoršovala, zajištění základních lidských potřeb včetně podpory pocitu zajištěného/provizorního bezpečí a předání do další péče.

Navaž kontakt

Najdi odvahu zasaženou osobu oslovit – „Jsem hasič... Stalo se ... Jak se jmenujete?“ atd.
Ujistí, dodej pocit bezpečí – „Nebojte se, jsem u Vás, budu potřebovat Vaši spolupráci...“

Zjistí zdravotní stav

Je zraněný? Ošetří nebo ošetření zprostředkuj! „Slyšíte mě? Bolí Vás něco? Víte, co se stalo?...“

Chraň soukromí - dbej na důstojnost

Chraň zasaženou osobu před zvědavci, případně před médii.

Informuj, co se děje, a naslouchej

Podávej reálné informace. Např.: „Jsem tu proto... Bude se dít... Lékař je na cestě. Teď uslyšíte ránu, protože...“

Vyslechni. Podpoř.

Vyhni se frázím. Mluv jednoduše, v krátkých větách.

Zjišťuj a zajišťuj základní potřeby

Zajisti základní potřeby – pět T: teplo, ticho, tekutiny, transport, tišící prostředky. Rovněž o dospělého pečuj jako o dítě.

Pil? Byl na záchodě?

Je mu dost teplo? Nabídní přikrývku.

Je někdo s ním? Postrádá někoho?

Má se o co opřít? Posad', podepři, opři, hledej opatrně tělesný kontakt.

Má se kde umýt? Zajisti.

Hlídej bezpečí

Odved' ho, je-li mu místo nebezpečné nebo nepříjemné. (Využij váš automobil nebo pomoc lidí v okolí.)

Zabraň pohybu, je-li pro něj nebezpečný. Jinak se můžeš pohybovat s ním.

Dbej na vlastní bezpečí.

Spolupracuj s druhými na místě (se sousedy, s cestujícími z vozů, kteří zastavili, aby pomohli atd.).

Pomoz přemýšlet o dalším postupu (odvoz domů, náhradní ubytování apod.).

Řeš situaci tady a teď, případně bezprostřední následující kroky, nehledej dlouhodobá řešení

Předej do péče blízkých osob nebo dalších služeb

Pomoz je kontaktovat. Koho, ať si určí sám.

Můžeš využít:

- místní zdroje (sousedy, starostu, místní instituce),
- přes operační a informační středisko kontakty na další organizace a služby (nestátní neziskové organizace, krizová centra, linky důvěry aj.),
- telefonické konzultace s psychologem HZS ČR, případně si jej vyžádej na místo.